

Vule Žurić
NEDELJA PACOVA
partizanski krimić

■ Laguna ■

Copyright @ 2010 Vule Žurić
Copyright @ 2010 ovog izdanja, LAGUNA

BIBLIOTEKA
MERIDIJAN
Knjiga 28

Bilo je to zvijezdu rađati iz haosa.
Skender Kulenović

23. XI 1943.

1

„Hajde, Arči!“, viknu kapetan Dikin i ustade, pa desnicom zapara polumrak svečane sale Sokolskog doma u Jajcu.

„U menzu ga!“, dreknu dedica u sekondhend partizanskoj uniformi, pa htjede i on da ustane ali ga u poslednjem trenutku zadrža elegantna ruka partizanskog oficira koji je staloženo sedeo u najudobnijoj fotelji smeštenoj u sredinu prvog i jedinog reda partera.

„Čiča Janko“, neočekivano ružnim kreštavim glasom reče upicanjeni partizanski oficir, „smiri se!“

„Sad!“ komandovao je sve zajapureniji kapetan Dikin, koji je, mlatarajući velikim šakama, dospeo do samog podnožja bine, na kojoj su se pesničili zdepasti pegavi riđokosi čovek i visoki mršavi mladić crne grgurave kose. I dok Dikin beše propisno obuven i odeven u oficirsku uniformu podanika britanske krune, bokseri behu bos i skoro goli.

Jedino su rukavice bile one prave, bokserke.

Pronađene su nekoliko dana ranije, pri raščišćavanju ruševina Sokolskog doma, na čijoj su obnovi i izgradnji udarnički radili inženjerci, vojska, narodi i narodnosti i zarobljeni italijanski vojnici. Tokom jednog od redovnih sastanaka šefova

misije i članova Vrhovnog štaba odlučeno je da se baš tu, čim Dom bude doveden u kakav-takav red, održi boks-meč između reprezentacija engleske vojne misije i narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije. Određeni su protivnici, izabrani datum i čas sportske priredbe. Događaj je najavljen u *Borbi* i plakati-ran po tarabama i debelim stablima. Lokalno stanovništvo, izbeglice, vojska, ranjenici i italijanski ratni zarobljenici uveliko su nagađali ishode svake pojedinačne borbe. Mnogi su se kladili u cigarete, neki su se i potukli zbog oprečnih prognoza, ali su gotovo svi koji su se u kasnu jesen treće ratne godine zatekli u Jajcu s nestrpljenem čekali trenutak kada će se umesto gonga oglasiti vangla i kada će na bini Sokolskog doma sevnuti prvi udarci.

Nekoliko sati pre početka boks-meča, na sastanku šefova misije i članova Vrhovnog štaba, odlučeno je da se meč održi bez prisustva publike.

Kao razlog navedena je bojazan od iznenadnih vazdušnih napada.

Slobodna teritorija beše velika, ali je nebo nad njom još uvek bilo pod nemačkom okupacijom.

I dok su posade protivavionskih mitraljeza raspoređenih po okolnim brdima gledale kako na krovu i fasadi Sokolskog doma teku oni poslednji, fini radovi, u svečanoj sali je samo nekoliko oficira i vojnika pratilo borbu na niskoj i plitkoj bini.

„Mogao je malopre da ga dokrajči“, požali se narogušeni starčić oficiru.

„Molim?“

„Kočo, pa ti uopšte ne pratiš meč!“, uvređeno promumla dedica kroz uredno potkresane guste sede brkove.

„To nije nikakav meč“, primeti oficir. „Oni se prosto makljaju.“

Momci su se upravo teturali u čvrstom klinču.

„Vlado, razdvajaj ih!“, starac doviknu jedinom pristojno obučenom i obuvenom čoveku u nazoviringu, pa se onda obrati oficiru. „Rat je, pobogu, Kočo! Šta bi ti, Džoe Luisa i Maksa Šmelinga?“

„Mošo moj“, prokrešta Koča Popović, koji desnu nogu beše elegantno prebacio preko leve. Njegove čizme behu besprekorno izglancane, kragna bela i uštirkana a čin na rukavima, reverima i epoletama veoma visok.

„Ubij ga, sad ga ubij!“, dreknu kapetan Dikin na engleskom, a momak koji je sedeo na samom kraju prvog i jedinog reda uredno prevede na srpskohrvatski i zažmuri u trenutku kada je riđokosi snažno zamahnuo levicom, koja za dlaku promaši bradu mršavog domaćeg boksera.

„Oketa bi bio sasvim dovoljan“, prosikta ono što je odavno hteo da kaže komandant Prve proleterske.

„Kumim te Bogom, govori naši“, zavapi starac. „Aman, u Bosni smo, nismo u Parizu.“

„Ha!“ valjda još uvek na francuskom graknu Koča.

„Bože, šta li je s Davičom?“, Moša Pijade se seti svog zatvorskog druga.

„Sad!“ dreknu Dikin a tiho prevede onaj momak, kome je engleska uniforma više spadala nego stajala.

„Eno ga u Dalmaciji“, reče Koča, sada pažljivo prateći kretanje boksera po bini iznad koje je pisalo SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

„Druže komandante!“, obrati mu se jedan od dvojice partizana koji su malopre oprezno ušli u salu.

„Još!“ viknu kapetan Dikin i zamahnu uprazno pre nego što riđokosi još jednom pogodi protivnika.

„Druže komandante“, malo glasnije pokuša partizan.

„Zovu te“, reče Moša i prekri okrugle naočare dlanovima.

„Sad!“ dreknu zajapureni Englez i obema pesnicama tresnu o ivicu bine, podižući predratnu prašinu.

„Druže komandante, doveo sam kurira“, reče stražar Koči koji se promoli iza naslona fotelje.

Imao je šta da vidi!

U raspadnutim cokulama, pocepanim vunenim čarapama, krpljenim čakširama preko kojih je padao teški masni gunj, ispod kog je virio moljcima oglodan džemper, stajao je mali crnac.

Puška mu je gvirila iza desnog ramena.

Koča čvrsto sklopi kapke, odbroja do tri na svim jezicima koje je govorio, pa otvori oči.

Crnče je i dalje bilo tu, s titovkom koja mu je padala preko ušiju, sve do tankih obrva.

„Slušam“, naizgled relaksirano reče Koča.

Moša kroz prste gvirnu ka bini baš kada domaći bokser pade na daščani pod prekriven lepim narodnim ćilimom.

„Jessss!“ trijumfalno dreknu kapetan Dikin i pobednički podiže ruke.

Ridokosi je skakutao i pokušavao da boksterskim rukavicama obriše sline iz nosa i znoj sa čela.

„Jedan“, počeo da broji visoki sudija, dok je ridokosi bokser skakutao u svom uglu bine.

„Jedan“, prevede Dikinu onaj mladić s kraja prvog reda partera.

„Dva...“

„Nosim poruku za druga Dedijera“, reče garavi momčić na odličnom naškom, dižući kapu sa čela.

„Tri...“

„On je trenutno zauzet“, reče Koča i pokaza mu na visokog čoveka na bini. Upravo se spremao da bokseru koji je ležao kao streljani rodoljub pokaže i četvrti prst.

„Daj je meni.“ Moša pruži svoju kratku ruku ka kuriru, ne skrećući pogled s tužnog prizora na bini.

„Pet...“

„Imam naređenje da poruku predam lično drugu Dedijeru!“

„Daj mi...“, Moša najzad skloni pogled s ringa.

„Šest...“

„To...“

Kolaćio je oči kroz okrugla debela stakla naočara.

„Sedam...“

„Ti...“, najzad pokrenu otvorena usta. „Znaš li ti, bre, ko sam ja?“, brzo se snađe prekaljeni revolucionar.

„Osam...“

„Ništa od ovog“, reče partizan koji je doveo malog crnca u salu.

„Devet...“

„Šta si rekao?“, Moša ljutnju prestroji ka njemu.

„Deset!“

„Eto, to“, partizan bradom pokaza ka bini, na kojoj je sudija podizanjem ruke nasmešenog ridokosog boksera završavao ceremoniju proglašenja pobednika.

„To, Arči!“, zapljeska kapetan Dikin i pope se na binu.

„Govorio sam ja da Bekir nije za ovoga posla.“

„Koji Bekir?“, sada se zainteresovao i Koča.

Partizan još jednom usmeri uredno izbrijanu bradu ka bini na kojoj je kapetan Dikin grlio Arčija Džeka, dok je uspravni Dedijer pokušavao da osvesti vodoravnog gubitnika.

„Zar on nije Crni Majstor?“, upita ga Moša, brišući maramicom debela stakla naočara, kroz koja opet ugleda golobradog crnca u dronjcima partizanske uniforme.

„Čiča Janko“, nasmeja se partizan i spusti ruku na kurirovo rame. „On je crn, a Kulaš nikad nije bio ni kalfa, a kamoli majstor!“

„Doktora!“, Dedijer prekide Kočin i Mošin smeh. „Brzo, doktora!“

Na binu dotrča čovek s lekarskom torbom u rukama, a za njim se popeše Koča, Moša, onaj partizan i anoreksični Dikinov prevodilac.

„Nosite ga odavde“, naredi doktor, završivši opipavanje žile na hladnom znojavom vratu nokautiranog boksera.

„U bolnicu?“, upita Dedijer.

„Sve je krcato“, doktor s prekorom u očima pogleda Koču, koji je proučavao zanokticu na svojoj levisi. „Ima li ovde neka soba u kojoj mogu da ga pregledam?“

„Napravili smo svlačionice od dvije kancelarije“, reče partizan i pokaza hodnik u koji se ulazilo iz dna svečane sale.

„Onda ga nosite tamo“, naredi doktor a partizan dade znak prevodiocu da mu pomogne, pa klonulo Kulaševo telo umotaše u ćilim i niz četiri strma basamaka snesoše sa bine na koju se pope tamnopusi kurir.

„Druže Dedijer“, zauze stav mirno. „Imam naređenje da vam predam ovu poruku!“

Dedijer je tužnim pogledom pratio kratku kolonu.

„Molim?“, prenu se.

„Poruka za vas!“, mali crnac mu je u stavu mirno pružao cedulju.

Dedijer uze beli papirić, rasklopi ga, pročita poruku i nabra sve raspoložive bore na visokom čelu orošenom znojem.

2

Kolona se teško probijala kroz dugački mračni hodnik, sa čije su obe strane stajale naslagane stolice i klupe.

„Stoj i nalijevo krug!“, više vrisnu nego dreknu na njihov čovečuljak, manji i glasniji od čiča Janka.

„Imamo ranjenika“, reče doktor.

„Goni ga onda u bolnicu! Meni je naređeno da ne pušćam nikoga!“

Ne ispuštajući svoj kraj sve težeg ćilima, mršavi momak u debeloj uniformi prevodio je tok pregovora kapetanu Dikinu i ričokosom bokseru, koji preko pegavih leđa beše prebacio vezeni peškir.

„Šta to onaj mumla?“, čovečuljak se zajedljivo obrati doktoru.

„Prevodi“, reče čiča Janko, streljajući mališu kroz okrugla stakla cvikera pravo u čelenku.

„Čiča!“, pripreti mu ovaj prstom koji potom uperi u doktora. „Pričam sa čoekom.“

Prevodilac opet promrmlja prevedene replike.

„Opet on?!“

„To su Englezi“, reče doktor.

„Ma nemoj?!“

Koča Popović reče nešto na francuskom.

„A koji si pa ti?“

„Komandant Prve proleterske“, graknu Koča beogradskim stilom. „Iz koje si ti čete?“

„Druže komandante“, ljutiti stražar se najednom uketi i ponosno izdeklamova, „raportira Jovica Jež, vojnik Pete krajiške! Stanje redovno. Bokseri spremni za borbu!“

„Kakvi bokseri?“, pobuni se doktor. „Pa evo ga ovaj“, pokaza na ćilim.

„Prika“, pripreti mu Jež prstom koji potom uperi u Koču. „Pričam s komandantom!“

„Čekajte!“, viknu neko sa začelja. „Polako!“

„A vidiš da stoje, beno!“, dreknu Jovica. „I ne dernjaj mi

se kukavički čak izatamo, već dolazi 'amo. Da te vidim, 'tico!"

Bio je to Dedijer.

Nosio je onu cedulju u ruci.

„Gde je Nikoletina?“

Jovica mu migom pokaza na vrata pred kojima je stražario. „Moram hitno da...“

„Stoj!“ viknu Jovica i uperi pušku u Dedijera. „Stoj, pucaću.“

Dedijer dignu ruke uvis, sa sve onom ceduljom.

„Naređeno je da nikog ne pušćam dok ga ne pozovu da boksuje.“

„A ko je naredio?“ kipeo je Moša.

„A ko meni može da naredi nego Nidžo?! Kaže, treba mu... treba mu ova...“, Jovica spusti pušku i zapucketa prstima u pokušaju da se seti.

„Bog je njen“, počea se ispod kape. „Neka dozlaboga duga riječ mu treba.“

„Koncentracija“, reče Koča.

„E“, potvrdi Jovica Jež. „Trebalo mi ta ...acija, veli moj Nidžo. Valja se, kaže, tuć s Momčilovim sinom, nije šala.“

„Čiji sin? Šta bulazniš?!“, kvalitetno se nervirao doktor.

„Čerčilov“, naglas shvati Dedijer.

„On misli na Randolfa“, potvrdi kapetan Dikin pošto sasluša mladićev mršav prevod. „Rendi bi trebalo da se bori u sledećoj borbi.“

„A gde je gospodin Čerčil?“ na lepom hercegovačkom engleskom interesovao se Dedijer.

„Jenglez?“ umeša se Jež i pokaza na susedna vrata. „Eto ti ga tu. Zavijao je i pjevao nešto do maloprije. A vidi sad đavola, učuto se ko sova na suncu!“

„Onda da ga smestimo kod njega“, reče doktor i pritisnu kvaku.

Vrata behu zaključana.

„Rendi!“, povika Dikin i poče da lupa na vrata. „Rendi, stari momče! Hajde, došao je red na tebe! Hajde“, nastavljao je da lupa i da se dere kapetan Dikin. „Već vodimo, Rendi. Imamo ovde ostatke jednog njihovog momka! Smotali smo ga u ćilim ko krdžu u cigaretu!“

„Šta se to ovaj tol'ko dere?“, upita Jovica prevodioca, koji proguta knedlu.

„Dere se“, reče mladić i proguta još jednu, kao da nije rat.

„Rendi, čoveče, izlazi!“, Dikin se drao i drkao bravu. „Nije valjda da si se utronjao, Rendi?!“

Vrata najzad popustiše.

Na golom kancelarijskom stolu ležao je krupni čovek u engleskoj uniformi.

Hrkao je i bazdio na rakiju.

Doktor priđe stolu, uze čovekovu ruku, opipa mu puls, ispusti ruku, podiže mu jedan kapak, spusti ga i slegnu ramenima.

„Pa, kapetane“, reče Dedijer Dikinu, „čini mi se da je trenutni rezultat jedan prema jedan.“

Moša Pijade zapljeska, Koča frknu a Dikin pripali svoju lulu i izade iz kancelarije.

„Ne bih se do kraja složio“, reče, gaseći šibicu. „Moramo prvo da konstatujemo stanje vašeg momka.“

„Nikoletine?“ skoro viknu Dedijer a svi se nasmejaše, uključujući i prevodioca.

„Zašto se ti, kog đavola, kliberiš?“ kroz zube mu ljutito smrsi Dikin.

„Pa“, mladić se još uvek smejaao ne ispuštajući svoj kraj obeznanjenog boksera umotanog u ćilim, „prevodim.“

„Hoću da vidim vašeg momka“, najpre se smiri pa reče kapetan Dikin, a prevodilac prevede.

„Samo izvolite“, Dedijer se nakloni i pokaza Dikin u vrata. „Puštaj nas kod Bursaća“, reče Dedijer Ježu a onda nastavi, više za sebe. „Džaba se siroti moj Nidžo koncentrisao. Veliki sin velikog državnika velike imperije nije se ni popeo u ring a već je nokautiran.“

Opet su se smejali svi sem Kulaša i kapetana Dikina, koji je ljutito otpuhivao dimove iz lule, škrto otvarajući tek desni okrajčić modrih usana.

„Nidžo“, pokuca na vrata Jež. „Nidžo, obustavi centranciju.“

Pokuca jače i prisloni uvo na vrata.

„Nidžo, ej?! Došao da ti čestita lično Jenglez i sve se der-nja, ōće da ti dadne cigara. A tu je i komandant Prve proleterske“, seti se Jež, namignu ka Koči a onda mu propisno salutira.

„Druže Bursać...“, zakrešta Koča, ali ga Dedijer prekide, skloni i Jovicu s vrata i snažno pokuca na njih.

„Nidžo, junačino“, pritisnu kvaku, ona popusti, „dobio sam tvoju...“

Na istom onakvom stolu ležao je još krupniji delija.

„Poruku“, šapnu Dedijer.

Nikoletina Bursać nije hrkao.

„Nidžo!“, prodra se, „Nikolet'na!“

Nikoletina Bursać nije ni disao.

„Doktore, pomagaj!“, zavapi Jež.

Doktor opipa Nikoletininu vratnu žilu, dohvati mu ručerd u da mu opipa puls i u hladnoj stisnutoj šaci nađe jednostavnu krunicu. Zagleda se u njegove širom otvorene oči i onda ih blago, rukom, zatvori.

„Nidžoooooo!“, kriknu Jovica i slinavo proplaka.

Moša masno opsova a Koča priđe mrtvacu.

Dedijer ostade ukopan u mestu, piljeći u nevidljivu tačku na podu.

„Pa, druže komandante“, počeo da nabada francuski kapetan Dikin, „šta predlažete?“

„Jaoj, Nidžo, sine Krajineeeee!“ zagrevao se za kuknjavu Jovica, odloživši pušku uza zid.

„Ne predlažem“, reče Koča.

„De te snađe kraj životaaaaaa...“

„Već naređujem!“, i Koča pređe na maternji.

„Ne pogibe, joj, sramotaaaaa...“

„Blokirajte Sokolski dom, pozovite Tita i svi se vratite u salu!“

„Oj, Bursaću...“

„Odmah!“, ne izdrža, već na francuskom graknu komandant Prve proleterske.

„Razumijem“, reče Jovica, otra sline, zgrabi pušku i izađe u hodnik, Za njim izađoše svi sem Dedijera.

„Vlado“, pokušavao je Koča. „Vlado!“

Dedijer mu nemo pruži cedulju.

Koča je pročitao, presavi i stavi u džep trenutak pre nego što u prostoriju uđe mali crnac.

„I ti se vrati u salu“, reče mu Koča.

„Razumem“, glasno poruči momčić ne skidajući pogled s krunice koja je mirovala u velikoj šaci ogromnog belog čoveka na stolu.

3

Mrak je osvajao Jajce, kapiju po kapiju, mahalalu po mahalalu, sve dok ne proguta i Toranj svetog Luke, odakle, noću, tužno preklinju zvona.

Slapovi Plive bez straha i tada srljaju u Vrbas, dok ostatak prirode čuti, štedeći snagu za naredni dan.

Iako je bila kasna jesen, pa uz to još i rat, dan je još uvek hrabro držao većinu strateških mesta u gradu kada iz jedne od četiri barake u dvorištu *Elektrobosne* izađe više od nekoliko odlučnih uniformisanih muškaraca koji, praćeni čoporčićem radoznalih pasa lotalica, predoše most i skoro pa utrčaše u Sokolski dom, na kome su se vijorile trobojka s petokrakom i crvena partijska zastava, dok su radnici na krovu postavljali crvene crepove.

Pse izbaciše i oteraše krupnim psokama i sitnim kamenjem.

4

„Mirno!“, komandovao je Koča.

Svi u u svečanoj sali poskočiše i ukočiše se, trudeći se da dišu što manje i sve neprimetnije.

Tito otpozdravi Koči i pruži mu ruku.

„Konjstantine“, reče tiho i neviđeno dostojanstveno, „što se to, bogati, dogodiljo?“

Koča nemoćno raširi ruke i pokaza rukom ka onom hodniku.

Tito baci odmeren pogled, pa se okrenu na peti pedantno izglancane vojničke čizme i pogleda uvis.

Svi u sali iskriviše šije i upiljiše u plafon.

„Sve smo ovo prvo spaljilji“, reče i tek onda pusti pogled na Dikina a onda i na ostale muškarce u engleskim vojnim uniformama.

Mladić koji je u svoju uniformu komotno mogao da primi podstanara prevede ono *spaljilji* kao *spalili* i proguta novu knedlu.

„Moralji smo“, uopšte se nije pravdao drug Tito. „Nijemci su bili već prodrli u grad.“

„Ali, evo“, progovori Moša, što Tito iskoristi da unaokolo baci još nekoliko inspeksijskih pogleda, „Sokolski dom je već danas kao nov. Danas smo održali boks-meč. Narednih dana planiramo da za borce priredimo dve pozorišne predstave...“

„Sjajno!“, kao da sve to čuje prvi put, reče kapetan Dikin.

„A kruna svega“, opet progovori Tito, pa ponovi nešto tiše, gledajući više u budućnost nego u gole svežeokrečene zidove, „a kruna svega biti će istorijsko zasijedanje AVNOJ-a!“

Salom se prolomi aplauz koji Tito prekide kratkim pokretom ruke i reskim treptajem.

„Nego, što se to, boga vam, dogodiljo?“

Dikin, Koča, Moša i Dedijer izmeniše pregršt brzih, kratkih a značajnih pogleda.

„Zvalji ste me da uručim medalje?“

„Druže Tito“, poče kapetan Dikin.

„Druže Stari“, prekide ga Koča, dovodeći u red bluzu i uprtače. „Ja sam te pozvao, jer moraš nešto da vidiš.“

Dedijer opet obori pogled sa onolike visine.

„Tačnije, da vidiš nekoga.“

„Dobro“, štedljivo se nasmeja Tito, „gdje je taj njetko?“

Koča mu opet pokaza ka hodniku.

„Onda, drugovi“, komandova Tito, pridrža šinjel koji mu beše tek prebačen preko ramena i krenu ka onom hodniku, gde ih dočekaše nekako još urednije naslagane stolice i klupe, mračniji polumrak i uplakani Jovica, koji đipi sa Kulaša umotanog u ćilim.

„A tko je to?“

„Ovo je Jovica Jež iz Pete krajiške“, reče Koča a onda prst uperi u ćilim na podu. „A ovo je Bekir Kulaš, koji je izgubio prvi meč klasičnim nokautom.“

„Pa što je tako“, maršal je tražio reč, „sroljan? Jeste li me zbog tog“, opet je tražio reč, „tepiha zvalji?“

„Nismo“, priznade Koča i povede kolonu dublje u hodnik, odakle je dopiralo sve jače a ravnomerno hrkanje.

„Pa taj vaš netko, bogati, spava?!“, našali se Tito, gotovo neprimetno zavrte glavom, pa uđe u kancelariju gde je testerisao Čerčilov sin.

„Pa to je Randolf?!“, reče Tito. „Što?“, nasmeja se i priđe grdosiji.

„Niste mogli da ga probudite, pa ste zvalji mene?“

Prevodilac je, najtiše što je mogao, preveo Titove zajedljive komentare.

„Čerčilj, hej!“, reče Tito i prodrmusao usnulog pijanog kolosa. „Randolfje, buđenje, hej!“

Baš ga je drmusao.

„Randolfje!“, zainatio se Tito. „Ti boga, ovaj se dibidus alkoholjizirao!“

Dikin htede nešto da kaže, ali ga Tito preduhitri, opali žestok šamar pijanom zaspalom čoveku, koji se probudi, zamahnu desnicom i pogodi Tita posred desnog oka.

Maršal se zatetura, ali ostade na nogama.

Randolf Čerčil je opet hrkao.

„Kada budete referisalji Kairu“, obrati se Tito Dikinu, koji mu je sa strepnjom pružio uštirkanu belu maramicu, „poručite vašem premijeru da se njegov sin ljično uvjerio u čvrstinu naših oružanih snjaga.“

Dok je Tito stavljao maramicu na oteklo oko, Dikin i ostali Englezi zadovoljno su se smejali. Koča, Moša, Dedijer i ostali prisutni članovi Vrhovnog štaba uradiše to nakiselo.

„Druže Stari“, opet se javi Koča, „trebalo bi da pogledate i u sledećoj kancelariji.“

„Bogati, Konjstantine“, smejao se i dalje Tito, „šetaš me kao na izljožbi!“

Niko drugi se više nije smejao.

Tito izade iz jedne i uđe u drugu kancelariju, gde i on najzad umuknu.

„Druže Stari“, Koča pokaza mrtvacu, „ovo je narodni heroj Nikoletina Bursac.“

Tito skloni maramicu s naduvenog oka i spusti glavu na Nidžine nepomične grudi.

„Onj ne diše?“, diže glavu i upitno pogleda doktora.

„Druže Tito“, reče ovaj, „ja sam već konstatovao smrt.“

„Konjstatirao si smrt“, ponovi Tito i počeo da kruži oko stola, vraćajući Dikinovu maramicu na svoje oko, onim preostalim piljeći u nepomičnog Nikoletinu. „Konjstatirao si smrt“, ponovi. „A jesi lji, Njokoljišu, konjstatirao odaklje mu ta smrt? Jesi lji?“

Nastala tišina beše temeljna.

„Mi za njekoljiko dana na ovom mjestu namjeravamo stvoriti novu državu“, najzad uze reč Tito. „Tamo, u salji, mi ćemo proglasiti novu Jugoslaviju!“

Opet je kružio oko mrtvog Nikoletine.

„Ovo se nije smjelo desiti baš ovdje! Ova smrt nije smjela biti konjstantirana. Konjstantine!“

„Izvoli, druže Stari!“

„Zahtijevam da se smjesta otvori detaljna istraga!“

„Razumem!“, graknu Koča, čvrsto stisnu pest i prisloni je uz visoko čelo.

„Kapetane Dikin!“

„Izvolite, druže Tito!“, reče Dikin pošto mu prevodilac prevede Titove reči.

Prevodilac prevede i Dikinove reči.

„Doljzite iz zemlje koja je svijetu dala jednog Šerljoka Holjmsa. Zato, ali zato i da bismo cijelom svijetu pokazalji koljiko smo demokratičnji, zahtijevam da imenjujete njeko- ga od vaših ljudi koji će rukovoditi istragom.“

Zbunjenost svih prisutnih beše masovnija i od tišine.

„Druže Tito“, prvi se opasulji Dikin. „Prvo mi dozvolite da u ime svih nas, članova britanske vojne misije pri Vrhovnom štabu vaše hrabre partizanske vojske, a i u ime onih koje ovde predstavljamo, izrazim najdublje saučešće povodom smrti ovog“, tražio je odgovarajući izraz, dok je mladić najpre zbunjeno, a onda ponosno prevodio njegove reči, „velikog čoveka.“

Svi još jednom pogledaše mrtvog Nikoletinu.

„Prihvatam vaš mudri predlog“, nastavi Dikin a onda pogleda svakog od prisutnih članova svoje misije ponaosob. „I za zvaničnog istražitelja predlažem poručnika Roberts!“

Izgleda da ni samom Dikinu nije bilo jasno da li odluku saopštava kao presudu ili kao priznanje.

„Čarls“, Dikin se obrati oficiru koji je stajao odmah do otvorenih vrata kancelarije, „naređujem ti da u najkraćem mogućem roku otkriješ kako je ovaj čovek“, Dikin čak spusti svoju ruku na Nikoletininu, pa je naglo povuče, „izgubio svoju mladi život.“

„Razumem, gospodine kapetane!“, reče poručnik Roberts i priđe lešu, odmerivši ga s najvećim interesovanjem.

„Kada mogu da počnem?“

„Poručniče“, prekide prevodioca Tito, „vi nje da možete, njegovo morate početi odmah! Trebalo je, zapravo, početi čim je konjstatirana smrt.“

Dok je prevodilac Titove reči titlovaio na engleski, maršal je pogled fokusirao na doktora Nikoliša.

„Treba još samo da vam dodijelimo prevodioca.“

„Maršal će vam dodeliti prevodioca“, tanki mladić preveđe Robertsu, dok mu je u uglu suvih modrih usana titrao sve приметniji osmeh, izazvan činjenicom da beše jedini prevodilac pri engleskoj vojnoj misiji.

„Vaš momak“, Tito uperi prstom u prevodiočevu preveliku uniformu, „neizostavno mora ostati uz vas.“

„Svakako“, složi se Dikin a mladić se još više stanji.

„Drug Tiuto“, reče poručnik Roberts, „mi smou u Haifa u Palestajn imali tri nedelja kours na serbskorvaški.“

„Ali ovo vam nije Haifa“, primeti Tito a svi sem Nikoletine i prevodioca se nasmejaše. „Ovo je Bosna. U njoj se jedno priča, drugo misli a treće radi.“

Nikoletini tek to nije bilo smešno.

„Njo, da vidimo“, reče Tito, stavi ruke na leđa i pogledom pređe preko lica svakoga od prisutnih vojnika i oficira.

„A tko si ti?“

Tek tada svi ostali spaziše malog crnca koji je, umesto u Tita, opet zurio u mrtvo telo na stolu.

„To je kurir“, reče Dedijer, pa pogleda Koču. „Doneo mi je jednu važnu poruku.“

„Kako se zoveš?“

„Druže Tito!“, momčić ih sve iznenadi svojim gromkim srpskohrvatskim glasom. „Raportira kurir Slavko Bošnjak!“

Stajao je mirno, sa desnom pesnicom snažno stisnutom nad slepoočnicom u kojoj je tuklo li tuklo.

„Koljiko imaš godina?“

„Šesnaest.“

„Časna pionjirska?“

„Dvadeset i devetog punim šesnaest.“

„Dvadeset i devetog novembra?“, nasmeši se Tito.

„Da.“

„A, odaklje si?“

Niz momčićev glatki obraz spusti se jedna jedina suza.

„Onda, slušam? Skojevci moraju da govore istinu.“

Na pominjanje SKOJ-a, crno lice maloga Bošnjaka naglo se razvedri.

„Druže Tito, rođen sam u San Francisku, u Americi. Otac mi je bio iz Jugoslavije, ali ga nisam zapamtio.“

„A majka?“

Još jedna suza se spusti istim onim putem.

„Umrla je pre dve godine i mene su poslali tatinoj rodbini. Ali, izbio je rat i...“

„Govoriš lji i engleski tako dobro?“

Slavko veselo potvrdi klimanjem glave.

„Poznaješ lji ovaj kraj?“

„Ja sam kurir“, uvređeno a ponosno reče mali crnac. „No, onjda smo to riješili“, reče Tito, priđe momčiću, skide mu titovku i pomilova ga po žbunastoj kosici.

„Druže Bošnjak, od sada si zvanjičnji prevodiljac poručnjiku Rjobertsu. Poručnjiče“, Tito pruži ruku poručniku, „od ovog trenutka za rezultat vaše istrage odgovarate meni ljično.“

„Razumem“, na našem reče Roberts i prihvati toplu maršalovu ruku.

„Njokoljišu“, ne pogledavši doktora reče Tito. „Odnjesite lješ u boljnicu i ujutru izvršite obdukciju.“

„Razumem!“

„Odnjesite u boljnicu i onog u tepihu. Bez tepiha“, dodade maršal i krete ka vratima ne pogledavši ni Nikoletinu.

„I, da“, ipak se okrenu. „Poručnjiče Roberts, haću da ste kod mene ujutru u osam, da mi podnjesete vaš prvi izvještaj.“

„U osam ću započeti obdukciju“, reče Nikoliš.

„Onjda dođite nakon obdukcije.“

„Razumem“, reče Roberts, nakon što snuždeni prevodilac preveđe Titove reči, gledajući odrpanog uglješu s neskriivenom zavišću.

„A ti“, Tito opet pogleda Slavka, „pravac komora. Njeka te okupaju i presvuku. I da ti daju nove čizme.“

„Razumem!“, vedro dreknu odrpanko, dok je Tito vadio cigaretu iz posrebrene tabakere.

„Konjstantine!“

„Izvolite, druže Stari?“

„Nađite drugu Bošnjaku njeku novu unjiformu. Onj je sad na specijaljnjom zadatku.“

„Razumem!“

Tito umetnu cigaretu u muštiklu a jedan od vojnika iz pratnje kresnu upaljač i plamičak baci još svetlosti na njegovo lice čiju ozbiljnost ne beše narušila ni modrica u nastajanju.

„Onj je kao njeki Votsonj.“

Rukom u kojoj je držao muštiklu znalacki prođe kroz vazduh i ispusti prvi dim.

„I crnj. Kao ugalj, koji će u slobodi kopati njaši rudari.“

„Vlado“, reče Koča Dedijeru, kada Tito u pratnji vojnika i Engleza ode niz hodnik, „čuo si?!“

Dedijer klimnu glavom.

„Ja nemam vremena za te gluposti“, prizna Koča.

„Čuj, gluposti?!“, pobuni se Moša Pijade i zadovoljno protrlja ruke. „Naš Tanjug će imati i vesti iz crne hronike. Dečko!“, pozva Slavka i dedovski mu stavi toplu šaku na rame. „Obaveštavaćeš me o istrazi redovno.“

„Podrazumeva se da i vi činite isto“, Dikin reče Robertsu kada njegov još uvek ljuti i razočarani prevodilac u najkraćim crtama preveđe Kočine i Mošine reči. „Hoću da imam izvještaj o istrazi svakoga dana. Naši izvještaji najzad neće biti suvoparni.“

„Pa“, reče Roberts kao da se oseća lično odgovoran zbog suvoparnosti izvještaja Kairu, „rat je.“

„Rat je“, ponovi Dikin i spusti pogled na kurira Slavka, „a ti si sa najvišeg mesta partizanskog pokreta dobio zadatak da u ovoj klanici glumiš detektiva čiji je pomoćnik...“

„Ali, kapetane“, pobuni se Dedijer. „Ovo nije smrt kao sve druge smrti u ovome ratu. Meni je u Petoj ofanzivi od posledica ranjavanja umrla moja Olga. I sam u glavi i dalje nosim šrapnel. Ali i vi i ja dobro znamo ko je za to kriv! Znamo ko je ispalio metak, bacio granatu. A šta je ovo?“

I Dikin i Dedijer još jednom pogledaše mrtvog Nikoletinu.

„Ovo je misterija“, reče Dedijer i odozgo poče sve da ih strelja svojim fanatičnim pogledom. „I poručnik Roberts će je razrešiti.“

„Do tada“, Roberts iskoristi dramatičnost momenta, „jedini kome ću podnositi izveštaje biće vrhovni komandant partizanskih oružanih snaga.“

Snuždeni Dikinov prevodilac prkosno je ćutao i zlobno piljio u odrpanog Robertsovog pomoćnika.

„I da vam svima bude jasno“, najzad progovori Slavko na očinjem jeziku. „Od vaših glupih ideja nema ništa! Jedini čovek koga ću izveštavati biće Tito.“

Posle kraće neprijatne pauze Roberts zadovoljno klimnu svom malom tamnom pomoćniku i nastavi.

„A sada bih vas najljubaznije zamolio da napustite mesto zločina. I ti možeš da ideš“, s prijateljskom naklonošću reče Slavku. „Idi u komoru. Okupaj se, lepo se obuci i vidimo se ujutru na obdukciji. Hej!“

Dvojica partizana već behu podigli Nikoletinino oklembeseno telo.

„Kuda ste krenuli? Ja moram da pregledam leš.“

„Reci mu da je tako naredio drug Tito“, reče Nikoliš Slavku i dodade. „Ako ima neke zamerke, neka mu to kaže lično, kad bude podnosio izveštaj.“

I Moša i Dikin i Koča i Dedijer i oni partizani slatko se nasmejaše.

Roberts pogleda Slavka a ovaj nemoćno slegnu ramenima na koja Dedijer spusti svoje ručerde i povede ga sa sobom.

Roberts kleknu čim ostade sam. Tražio je makar nagoveštaj i najmanjeg traga.

Smucao se po podu nekoliko minuta a onda nestade struje.

Engleski oficir masno opsova.

Zamračenje poprimi mnogo više značenja od puke zaštitne mere od napada iz vazduha.